

POESIES

AUSIÀS MARCH

POESIES

ESTUDI INTRODUCTORI, EDICIÓ I GLOSSARI DE
VICENT JOSEP ESCARTÍ

 Diputació
de València | Àrea de
Cultura | institució
alfons
el magnànim

BIBLIOTECA D'AUTORS VALENCIANS — 73

VALÈNCIA, 2024

Col·lecció fundada per

JOAN FUSTER

Dirigida per

VICENT J. ESCARTÍ

Edició composta amb els tipus Optima Bold i Le Griffe StD per a la coberta, i Caslon 540 LT StD per a l'interior, impresa sobre paper Biblioprint extra blanc de 60 g/m²

Primera edició: 1993

Segona edició: octubre 2024

© 2024, de l'edició i introducció,

Vicent J. Escartí Soriano

© 2024, d'aquesta edició:

Institució Alfons el Magnànim

Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació

Diputació de València

Corona, 36 — 46003 València

Telèfon: +34 963 883 169

magnanim@dival.es

www.alfonselmagnanim.net

ISBN: 978-84-1156-062-7

DL: V-3381-2024

Coberta creada per ARTES GRÁFICAS SOLER, SL

Disseny de la col·lecció: FÈLIX BELLA

Il·lustració de les guardes: Escut del duc de Calàbria, en *Las obras del famosíssimo filósofo y poeta mossén Osías Marco [...] Derigidas al excelentíssimo señor el duque de Calabria*. València, Joan Navarro, 1539.

Maquetació: Logik Graphic

Impressió: Gráficas Marí Montañana

SUMARI

Estudi introductori, <i>per Vicent Josep Escartí</i>	
ENCARA SOBRE AUSIÀS MARCH, POETA VALENCIÀ	11
1. Més reflexions preliminars	11
2. El cavaller Ausiàs March	18
3. Els versos d'Ausiàs March	24
4. Les edicions antigues: l'herència immediata del poeta	33
5. La present edició	59
POESIES	61
ÍNDIX DELS PRIMERS VERSOS	407
GLOSSARI	413

Estudi introductor

ENCARA SOBRE AUSIÀS MARCH, POETA VALENCIÀ

Vicent Josep Escartí
Universitat de València - IIFV / IEC

I. MÉS REFLEXIONS PRELIMINARS.

És ben conegut que la figura i l'obra d'Ausiàs March han suscitat nombrosos estudis, sobretot de la Renaixença ençà i, més encara, ens els darrers trenta anys.¹ Amb una tal tradició

1 Podeu trobar una bona aproximació a Esteve, Ll.-Ripoll, L.: "Assaig de bibliografia ausiasmarquiana", *Llengua & Literatura*, 2 (1987), pp. 453-484; Badia, L.: *Tradició i modernitat als segles XIV i XV. Estudis de cultura literària i lectures d'Ausiàs March*, València/Barcelona, 1993, pp. 243-262; i Alemany Ferrer, R.-Martines Peres, V.: "Bibliografia sobre Ausiàs March", dins *Ausiàs March: Textos i contextos*, València/Alacant/Barcelona, 1997, pp. 365-408. Per altra banda, caldria assenyalar que a March, A.: *Poesies*, a cura de Pere Bohigas. Edició revisada per A.J. Soberanas i N. Espinàs. Pròleg de L. Badia, Barcelona, 2000, s'inclou un apartat que porta per títol "Bibliografia ausiasmarquiana" (pp. 532-593), de J. Santanach i V. Martines. Ara mateix, però, continua sent indispensable la consulta de l'apartat bibliogràfic ausiasmarquià de la Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives/Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, dirigit per R. Alemany, i que és un portal completíssim sempre actualitzat, on hi ha les aportacions que es van generant (http://www.lluisvives.com/bib_autor/ausiasmarch/).

d'estudis, ara com ara disposem d'un abundant material bibliogràfic que ens pot aprofitar per establir, a grans trets –però també, si volguéssim, amb tota mena de detalls–, la vida de l'il·lustre poeta valencià i tenir un coneixement prou exacte de la significació i de les fonts de la seua producció poètica. En paraules de Lola Badia, de l'any 1993, “no es troba ja tan llunyà el dia que podrem planejar una edició anotada que reuneixi tot el que ha dit d'assenyat la crítica sobre cada un dels esquius versos del poeta. Mentrestant no hi ha millor sortida que la paciència i la humilitat epistemològica”.² De fet, des que es varen publicar aquelles paraules de l'erudita professora catalana, ja s'ha avançat molt en aquesta direcció. Per exemple, Rober Archer va traure la seua edició de March, a la prestigiosa editorial Càtedra, acompanyada de la versió en castellà, l'any 2017.³ Millorava i ampliava, així, la seua edició crítica publicada a Barcelona, el 1997. I s'unia a la que, amb la revisió d'Amadeu J. Soberanas i Noemí Espinàs, i amb pròleg de la ja esmentada L. Badia, veia la llum a Barcelona també, actualitzant el treball de Pere Bohigas (2000). Però, mentre arribaven aquelles publicacions, la primera edició (1993) del treball que ara tornem a publicar, buscava assolir una altra funció ben diferent: intentava col·laborar a difondre l'obra del nostre poeta medieval que més fascinació ha exercit al llarg dels segles, tant entre els lletraferits com entre els simples lectors. Pensem que l'objectiu

2 Badia, L.: *Tradició...*, p. 13.

3 March, A.: *Dictats. Obra completa*. Ed. R. Archer. trad. M. Cordech y J. M. Micó, Madrid, 2017.

que ens marcàrem llavors, el vàrem assolir: la mateixa Institució Alfons el Magnànim el 2009 va tornar a editar el nostre treball sobre March, revisat com pertoca. I és això el que pretenem tornar a fer, ara. Revisar i difondre l'obra de March és quelcom necessari i pensem que s'ha de fer amb una certa periodicitat, si volem que el nostre millor poeta medieval segueixca viu entre nosaltres, i és precisament amb estudis i amb edicions de la seua obra que ho podem fer.

Volem recordar que Lola Badia, en parlar de les edicions de l'obra completa de March, tenia en compte la nostra del 1993, tot dient que “pot competir amb la de Bohigas des de València”, i remarcava que havíem tingut com a base l'edició d'A. Pagès,⁴ com ja nosaltres mateixos vàrem assenyalar en el seu lloc. Per altra banda, el 2004, quan l'Editorial Mediasat Books decidia traure a la llum una antologia de l'obra de March, per a distribuir-la en territori valencià acompanyant el diari *El Mundo*, demanava la possibilitat de reproduir aquell treball nostre, com en efecte es va fer.⁵ Tant el 1993, seguint les indicacions del llavors recentment desaparegut Joan Fuster, com el 2004 –quan va ser el també ja desaparegut Ricard Bellveser qui ens demanava una nova edició de March–, ens guiava el mateix objectiu que pretenem ara, en reeditar de nou aquella lectura nostra de la poesia marquiana, òbviament retocada i millorada en tot allò que ens ha estat possible: difondre tant com siga possible l'obra

4 Badia, L.: “Pròleg”, p. X.

5 March, A.: *Poesies (selecció)*. Pròleg i edició de V. J. Escartí, València, 2004.

del poeta valencià. La tasca que ens proposàvem, però, no era del tot senzilla. I per tal de portar-la avant, vàrem tenir en compte les edicions de divulgació fetes anteriorment (algunes d'elles, només antologies),⁶ i també vàrem tenir en consideració les edicions crítiques existents que ens semblaren les més adequades: la d'Amadeu Pagès –que n'era la base– i la de Pere Bohigas, que ja va ser usada per resoldre dubtes i llocs difícils, i que ara, posada al dia i “revista” per tants ulls erudits, encara és –i ha estat– de més ajuda.⁷

6 L'única edició modernitzada que recull l'obra completa es troba a March, A.: *Les poesies d'...*, a cura de J. Ferraté, Barcelona, 1979. Entre les antologies, cal destacar March, A.: *Antologia poètica*, a cura de J. Fuster, Barcelona, 1959, amb versió original i moderna (reproduïda diverses vegades, la darrera a València, 1993); March, A.: *Poesia*, a cura de J. Ferraté, Barcelona, 1979; *Antologia de poetes valencians. I. Del segle XIV al XVIII*, a cura d'E. Verger, València, 1983, pp. 117-184; March, A.: *Poesia*, a cura d'A. Espadaler, Barcelona, 1984; March, A.: *Cinquanta-vuit poemes*, a cura de R. Archer, Barcelona, 1989; i March, A.: *Poemes*, a cura de Ll.-A. Baulena, Alzira, 1993, amb versió original i moderna. Posteriorment n'han aparegut d'altres, entre les quals destaquem March, A.: *Tria de poemes*, a cura de J. Pujol i F. Gómez, Barcelona, 1998; i dels mateixos editors, March, A.: *Per haver d'amor vida. Antologia comentada*, Barcelona, 2008. Encara podríem afegir nous treballs de divulgació, que segueixen le línies traçades pels anteriors. Cal advertir que ja al segle XV sembla que circulaven antologies amb versos del poeta, tal com podeu veure a Gómez, F. J.: «Una antologia marquiana a la Barcelona del tercer quart del segle XV», *Revista Valenciana de Filologia*, 1 (2017), pp. 61-94.

7 March, A.: *Les obres...*, a cura d'A. Pagès, 2 vols., Barcelona, 1914 (hi ha ed. facs. València, 1991); i March, A.: *Poesies*, a cura de P. Bohigas, 5 vols., Barcelona, 1952-1959 (que funcionava també en ed. facs. del 1980, i que, revisada, es va reeditar l'any 2000, com ja hem citat a la nota 1.)

Ara, també, la d'Archer, esmentada més amunt, o una versió en CD-rom, que inclou concordances i va veure la llum el 2005.⁸

A la vista de tot el material de què podíem disposar, era necessari –i ho ha estat novament ara–, recollir el bo i millor de cada aportació i conjuguar-ho amb uns criteris d'una edició “valenciana”. Així ho vàrem fer, amb un respecte absolut a les formes dialectals que ens reportava la tradició manuscrita (com ara certes particularitats vocàliques, tot i que en alguns casos no són sistemàtiques), i una accentuació ajustada a la modalitat valenciana de la nostra llengua, que es feia imprescindible i que és la més pertinent.⁹ Ens vàrem imposar aquesta especificitat perquè, en efecte, aquella era la primera vegada que l'obra completa d'Ausiàs March eixia d'unes premses valencianes. I les esmentades particularitats, òbviament, les hem respectades ara novament.

Per una altra banda, un altre escull amb què ens vàrem trobar llavors, era haver de decidir sobre la possible eliminació d'algun poema, l'autoria del qual havia estat posada en dubte o, senzillament, negada.¹⁰ Ara ho hem tornat a considerar, certament.

8 March, A.: *Poesies. Banc de bases textuais en DBT*, ed. J. Santanach i J. Torruella, Barcelona, 2005.

9 Les edicions valencianes de l'antologia feta per J. Fuster, i els poemes seleccionats per E. Verger, també van accentuats “a la valenciana”.

10 Vegeu Ramírez Molas, P.: “El problemàtic cant 128 d'Ausiàs March i la tradició manuscrita”, *Estudis Universitaris Catalans*, XXIV (1980), pp. 497-512, on l'autor dubta de la paternitat dels cants 127 i 128; i March, A.: *Les poesies...*, on Ferraté considera atribuïdes al nostre autor les composicions 86, 101 i 128 (pp. LII-LIV).

Però respecte a aquest punt, vàrem optar per no arrabassar-li cap composició a March, ja que, si bé els dubtes exposats per alguns investigadors i editors de l'obra del poeta valencià ens semblaven ben plausibles, de vegades ni tan solament ells s'han atrevit a seccionar els versos suposadament "atribuïts" en les seues edicions, amb la qual cosa vàrem creure que ens calia –i ens cal– esperar, potser, noves aportacions més definitives, si volíem negar l'autoria d'alguns versos fins ara tinguts per obra del poeta valencià. Per altra part, una edició de divulgació com pretenia ser aquella i com pretén ser aquesta, no és el lloc més oportú per prendre aquest tipus de decisions. És per això que en la present edició conservem l'*opus* marquianà complet: creiem certament que és el millor. Si alguns versos no són del poeta, la qualitat dels mateixos justificaria en bona mesura que apareguen ací. Si va al calaix dels anònims, no correrien millor fortuna.

D'altra banda, pel que fa a l'ordenació de les poesies, disposàvem de dos models, si deixem de banda la clàssica presentació de l'obra marquiana en *Cants d'Amor*, *Cants de Mort*, *Cants Espirituals* i *Cants Morals* que podem trobar a les edicions antigues.¹¹ Per una part teníem el model de l'edició canònica, la de Pagés, seguit per Bohigas, on s'atribueix a cada composició un número que ha estat punt de referència en tots els estudis posteriors; i per una altra, el de l'edició de Joan Ferraté, el qual, tot conservant la numeració de Pagès, agrupa els poemes en dotze blocs,

11 Sobre les edicions de March, al segle XVI, vegeu més avall, aquesta mateixa introducció.

segons criteris ben argumentats, però sempre recolzant en l'àmbit de les hipòtesis, sense cap document coetani que ens ho certifique. Val a dir que qualsevol de les dues propostes hauria estat vàlida; però, en aquesta edició, finalment vàrem optar per adoptar l'ordenació proposada per Pagès, en tant que, a més de ser la més difosa, és la que menys alteracions introdueix a la tradició reportada pels principals manuscrits que ens han transmés la producció del poeta valencià.¹² I és aquesta ordinació la que continuem fent servir ara.

En un altre ordre de coses, voldríem assenyalar que la present introducció només vol donar una visió genèrica i senzilla de la figura i l'obra de March, tot esperant col·laborar a la seua difusió. Som conscients que els especialistes –i tothom a qui interesse aprofundir en March o la seua poesia– poden accedir sense massa dificultats a les edicions crítiques i els estudis i les aportacions més concretes i erudites, fàcilment localitzables, per altra banda, gràcies als reculls bibliogràfics citats més amunt i, en molts casos, ara ja disponibles en línia.

12 Com ha dit el mateix Ferraté, Pagès, amb la seua edició, arribà “amb un mínim de manipulació, a una ordenació de les poesies del tot justificada a partir de les dades fornides per aquests dos manuscrits i que es dóna el cas que les de pràcticament tots els altres acrediten sense cap mena de dubte” (March, A.: *Les poesies...*, p. XIX).

2. EL CAVALLER AUSIÀS MARCH.¹³

Els March ja devien formar part de l'estament dels "ciutadans honrats" de Barcelona –més o menys relacionats amb el poder municipal i amb la monarquia–, quan el rei Jaume I, el 1249, atorgava al notari barceloní Pere March diverses propietats, en fer el repartiment de la vila de Gandia. Lletrats i bons administradors, els descendents del notari March continuaren vivint a la capital catalana, es varen vincular a la cort reial, en ocupar diversos càrrecs, i aconseguiren afegir a les possessions del Regne de València el senyoriu d'Eramprunyà, amb què, poc temps després, passaren a formar part de la noblesa. Dos dels fills del primer noble March, Jaume i Berenguer, s'establiren a València, el primer com a ciutadà –i després senyor dels feus familiars, en morir el germà gran, Pere–, i el segon com a canonge de la Seu, mort el 1341 i sense descendència coneguda. De Jaume March foren fills els dos primers poetes de la família: Jaume, com el pare, senyor d'Eramprunyà, i Pere, senyor de Beniarjó,

13 La informació familiar i biogràfica recollida en aquest apartat prové de Pagès, A.: *Auzias March et ses prédécesseurs. Essai sur la poésie amoureuse et philosophique en Catalogne aux XIV et XV siècles*, París, 1912 [hi ha trad. cat., València, 1990, que és la que hem fet servir]; *idem*: «Les origines paternelles d'Auzias March d'après de nouveaux documents», *Bulletin Hispanique*, L (1948), pp. 313-332; i Riquer, M. de: *Història de la literatura catalana*, Barcelona, 1984, vol. II, pp. 43-60 i 177-182, i vol. III, pp. 145-158, que incorpora i resumeix les aportacions biogràfiques posteriors. També Torrò, J.: "Ausiàs March, falconer d'Alfons el Magnànim", dins *Actes del X Congrès Internacional de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval (Alacant, setembre del 2003)*, III, Alacant, 2005, pàgs. 1521-1538. Vegeu, també, el treball citat a la nota següent.

a la Safor valenciana, i pare del versificador més gloriós de la nissaga, Ausiàs, als quals encara podríem afegir un quart representant lletraferit Arnau, cosí germà del nostre poeta. Ni que fos de passada, ens caldria apuntar que Jaume, Pere i Arnau, si bé no excel·liren amb la mateixa força que ho faria Ausiàs, s'ajustaren als cànons de la poesia del seu temps i, en certa manera, demostren que hi havia un ambient familiar òptim perquè sorgís el “fenomen” Ausiàs.

Tornant, però, a les dades familiars i biogràfiques del nostre poeta, cal dir que Ausiàs fou fill de Pere March i de la seua segona esposa, Lionor Ripoll, i que degué nàixer al voltant del 1400, probablement a València, tot i que tradicionalment s'havia determinat Gandia com a lloc del seu naixement.¹⁴ A la cort ducal de Gandia, però, va prestar els seus serveis, entre el 1415 i el 1418, i serà en la zona de la Safor on el poeta tindrà els seus territoris, amb què la vinculació a aquella ciutat valenciana no és poca. Ausiàs, el 1413, en morir el seu pare, i encara que només era “donzell”, ja va esdevenir el cap de la branca valenciana de la família i com a tal acudí, el 1415, a les Corts celebrades al “cap i casal” del

14 Vegeu Chiner Gimeno, J.: “D'un ventre trist eixir m'è fet natura. Ausiàs March i el seu naixement a València”, dins *Miscel·lània Joan Fuster*, vol. VII, Barcelona, 1994, pp. 65-80. Pel que fa a la data de naixement de March, cal assenyalar que tradicionalment s'havia donat el 1397. Però, a partir d'un treball del mateix Chiner Gimeno, cal considerar el 1400 com data de naixement del poeta (vegeu Chiner Gimeno, J.: “1997, Any March? Noves dades sobre el naixement d'Ausiàs”, dins *Ausiàs i el món cultural...*, pp. 13-43).

regne per Ferran I. Més tard, al servei d'Alfons el Magnànim, i ja com a “cavaller”, participà en diverses campanyes militars a les terres italianes (Sardenya i Còrsega), el 1420.¹⁵ Però, l'aventura bèl·lica no durà massa, atés que el 1421 ja havia retornat a València i uns mesos després ens consta de bell nou a Gandia, tenint cura de les possessions familiars i personals a la comarca. Encara, el 1424 tornà a participar en una altra expedició militar, comandada per Frederic de Luna, ara contra els pirates del nord d'Àfrica i tot atacant l'illa de Djerba. Després d'aquell episodi de cavalleria militar rapinyaire, però, ja no tenim cap constància que Ausiàs servís novament el seu rei ni el seu país com a guerrer.

Gràcies a aquell tipus de serveis, i potser a alguns altres semblants, Ausiàs va obtenir privilegis i prerrogatives, i, així, Alfons V li concedí una àmplia jurisdicció al seu feu de Beniarjó i a les alqueries de Pardines i Vernissa. Ausiàs March, per altra banda, abans de 1425 fou nomenat “falcooner major de la casa del senyor rei” i s'ocupà de les instal·lacions règies de l'Albufera, on el monarca tenia disposat tot el necessari per ensinistrar falcons i gossos de caça. Mentre s'ocupava d'aquell àmbit cinegètic, degué ser focus d'atracció per a la jovenalla de la zona, i ens consta que algun jovenet, fugint de la casa paterna, es trobava “en

15 Sobre les conquestes italianes del rei Magnànim vegeu els treballs de Ryder, A.: *El reino de Nápoles en la época de Alfonso el Magnánimo i Alfonso el Magnánimo* (València, 2008). Vegeu, encara, Cabré, Ll.: «Alfonso il Magnanimo e Ausiàs March», dins F. Delle Donne - J. Torró (eds.), *L'immagine di Alfonso il Magnanimo, tra letteratura e storia, tra Corona d'Aragona e Italia*, Firenze, 2016, pp. 177-193.

via de total perdició”, per trobar-se al costat de March, tal com es pot llegir en un document de la pietosa i estricta reina Maria de Castella, esposa del Magnànim. Aquell document, que fou causa de diferents interpretacions, segurament no reflecteix cap altra cosa que una exageració pròpia del món medieval. En qualsevol cas, l’activitat amb gossos i falcons –ben atractiva als ulls de qualsevol xicot de l’època–, degué ser una ocupació ben cara al senyor de Beniarjó, que encara serà recordada pel poeta en edat avançada (al poema 122). Ausiàs, per altra banda, durant aquells anys, i en trobar-se assentat al seu país –amb temporades als seus senyories, a Gandia i a València–, tornà als afers particulars i, entre ells, el de pledejar amb els vassalls, els nobles i la vila de Gandia. També, des del 1429, rere la mort de sa mare, Ausiàs passà a ser el tutor de la seua germana Peirona, que era sordmuda.

Entre els anys 1430 i 1439, trobarem Ausiàs entretingut en l’administració de les seues possessions i, també, en desenvolupar la seua economia: introduirà la canyamel en les seues terres saforenques i aquelles novetats i millores el degueren portar a enfrontaments amb l’infant Joan, duc de Gandia en aquells anys, pel qual no degué sentir el nostre March massa simpatia. Tot el contrari del que ens consta respecte al príncep de Viana, titular del ducat de Gandia també, que succeí el seu pare, i amb el qual sembla que el nostre Ausiàs arribà a mantenir unes relacions administratives i feudals molt correctes, especialment a partir del 1447.

Pel que fa a la vida privada de March, sabem que el 1437, quan ja devia comptar més de quaranta anys, Ausiàs es casà per primera

vegada, amb Isabel Martorell, germana del també lletraferit Joanot, autor del *Tirant lo Blanch*. El matrimoni que s'inicià amb la negativa del poeta a desposar-se, si no se li atorgava allò promés com a dot, no durà massa, ja que Isabel morí dos anys més tard, sense descendència; però aportà al patrimoni dels March uns senyorijs situats a la vall de Xaló que Ausiàs conservà en usdefruit, fins el 1444, que els vendrà.

El 1443, el nostre poeta es tornarà a casar, amb Joana Escorna, oriünda de Pedreguer i membre d'una família de la zona, emparentada amb el mateix March, la qual aportà un substanciós dot, i no deixà, tampoc, cap fill, en morir el 1454, probablement a València, ciutat on s'havien traslladat definitivament el 1450, encara que és molt possible que ja hi habitassen des d'abans, si ens fixem que, durant els anys 1446 i 1447, tant March com la seua esposa col·laboraren a finançar –juntament amb els membres més distingits de la noblesa i l'oligarquia locals– les obres del monestir de la Trinitat de València, esperonades per la reina Maria i d'on arribaria a ser abadessa la coneguda monja clarissa sor Isabel de Villena, escriptora i dona erudita.

A partir del 1451, March passà a ser el recaptador de les rendes ducals del príncep Carles de Viana, hereu i, com ja s'ha dit, duc de Gandia. Aquella relació amb el de Viana, prou que ens indica que March degué ser un clar partidari seu en l'enfrontament que va mantenir amb son pare, el futur Joan II, pel tron de Navarra, al qual pretenia succeir Carles, com hereu legítim de sa mare. Ausiàs March, en qualsevol cas, no degué implicar-se en les baralles polítiques en gran manera, i

conservà el seu poder en els seus feus, i fins i tot continuà amb les millores en el pla agrícola, tot manant construir una séquia ben important per tal d'aconseguir més productivitat en les seues terres on prosperava el negoci de la canyamel.

Dels anys 1458 i 1459 posseïm notícies que vinculen March a una disputa entre un dels seus fills bastards i el noble Francesc de Vilanova. Val a dir que, segons consta documentalment, March es va enfrontar de manera violenta a l'agressor del seu fill, fins i tot vulnerant allò que marcava la legislació foral valenciana, i arribà a escriure-li una lletra de desafiament.¹⁶

El 3 de març de 1459, probablement després d'una malaltia que potser l'afectava des de la data del seu primer testament (a l'octubre de 1458),¹⁷ Ausiàs March moria a la seua casa del carrer de Cabillers, a la parròquia de Sant Tomàs de la ciutat de València. No deixava descendents legítims, però esmentava uns quants fills naturals i un bastard: Joan, Felip, Pere, Joana i Francesc –l'últim dels quals ja era mort abans del decés del poeta valencià.

Certament, com ja va escriure Joan Fuster en fer una ullada a la vida del cavaller i poeta Ausiàs, “si fa no fa, una vida com la de qualsevol altre cavaller de l'època, que, tan esquematitzada i vista a distància, resulta notòriament mediocre. Hi ha, però els seus poemes.”¹⁸

16 Es troba editada a l'edició de March, A.: *Poesies*, publicada per Barcino l'any 2000, pp. 507-508.

17 Vegeu López Verdejo, V.-Villalmanzo Cameno, J.: *Edició facsímil del testament, codicil i inventari d'Ausiàs March*, 2 vols., València, 1997.

18 Fuster, J.: “Vigència d'Ausiàs March”, dins *Obres Completes*, vol. I, Barcelona, 1991, p. 216.

I en efecte a més de les dades que aporten els arxius –de vegades com una representació freda i difusa de la realitat–, en el cas que ens ocupa comptem amb els poemes, unes composicions que ens aprofitaran per entreveure la imatge vivencial i ideal de la realitat d'un home com Ausiàs, el qual, a la mateixa cambra on va morir tenia “dos llibres en paper, en forma de fulls, desqüernats, ab cobles”, que molt probablement eren les seues pròpies poesies.¹⁹

3. ELS VERSOS D'AUSIÀS MARCH.

No cal dir que seria del tot un despropòsit fer una anàlisi detallada, ara i ací, d'una obra tan vasta i complexa com la de March. És per això que ens limitarem a intentar donar una visió bàsica i general dels blocs temàtics més importants i que el lector podrà reconèixer sense massa dificultats.²⁰

19 Els dos *llibres* a què fa referència l'inventari *post-mortem* s'han identificat tradicionalment amb els dos principals grups de poesies de March que ens ha llegat la via manuscrita. Sobre aquesta problemàtica i, més generalment, sobre els manuscrits transmissors de l'obra de March, vegeu l'estudi i descripció codicològica de Pagès a March, A.: *Les obres...*, vol. I, pp. 9-54 i 117-149. Altres aportacions posteriors, també fonamentals, són les de Ferraté a March, M.: *Les poesies...*, pp. XV-LV; Ramírez i Molas, P.: “Un manuscrit inèdit d'Ausiàs March”, a *Homenatge a Josep Maria Casacuberta*, vol. II, Abadia de Montserrat, 1981, pp. 217-240 i Archer, R.: “El manuscrit N d'Ausiàs March a la Hispanic Society of America”, a *Llengua & Literatura*, 4 (1990-1991), pp. 359-422.

20 Sobre la poesia de March, podeu consultar, a més dels nombrosos articles de temàtica específica, la referència dels quals podreu trobar als treballs esmentats a la nota 1, Riquer, M. de.: *op. cit.*, vol. III, pp. 158-232 (a qui seguim

Ausiàs March
Poesies

Així com cell qui en lo somni es delita
 e son delit de foll pensament ve,
 ne pren a mi, que el temps passat me té
 l'imaginar, que altre bé no hi habita.
 Sentint estar en aguait ma dolor,
 sabent de cert que en ses mans he de jaure,
 temps d'avenir en negun bé em pot caure;
 aquell passat en mi és lo millor.

Del temps present no em trobe amador,
 mas del passat, que és no res e finit.
 D'aquest pensar me sojorn e em delit,
 mas quan lo perd, s'esforça ma dolor
 sí com aquell qui és jutjat a mort
 e de llong temps la sap e s'aconhorta
 e creure el fan que li serà estorta
 e el fan morir sens un punt de record.

Plagués a Déu que mon pensar fos mort
 e que passàs ma vida en durment.
 Malament viu qui té son pensament
 per enemic, fent-li d'enuigs report,
 e com lo vol d'algun plaer servir
 li'n pren així com dona ab son infant,
 que si verí li demana plorant
 ha tan poc seny que no el sap contradir.

Fóra millor ma dolor soferir
 que no mesclar poca part de plaer
 entre aquells mals qui em giten de saber
 com del passat plaer me cové eixir.
 Llas! Mon delit dolor se converteix;
 doble és l'afany après d'un poc repòs,

sí co el malalt qui per un plasent mos
tot son menjar en dolor se nodreix.

Com l'ermità qui enyorament no el creix
d'aquells amics que tenia en lo món,
e essent llong temps que en lo poblat no fon,
per fortuit cas un d'ells se li apareix
qui los passats plaers li renovella,
sí que el passat present li fa tornar;
mas com se'n part, l'és forçat congoixar:
lo bé, com fuig, ab grans crits mal apella.

Plena de seny, quan amor és molt vella,
absença és lo verme que la gasta,
si fermetat durament no contrasta
e creurà poc, si l'envejós consella

2

Pren-me enaixí com al patró que en platja
té sa gran nau e pensa haver castell;
veent lo cel ésser molt clar e bell,
creu fermament d'una àncora assats haja.

E sent venir sobtós un temporal
de tempestat e temps incomportable;
lleva son jui: que si molt és durable,
cercar los ports més que aturar li val.
Moltes veus és que el vent és fortunal,
tant que no pot surtir sens lo contrari,
e cella clau qui us tanca dins l'armari
no pot obrir aquell mateix portal.

Així m'ha pres, trobant-me anamorat,
per sobresalt qui em ve de vós, ma aimia:
del no amar, desalt ne té la via,
mas un sol pas meu no hi serà trobat.
Menys que lo peix és en lo bosc trobat
e los lleons dins l'aigua han llur sojorn,
la mia amor per null temps pendrà torn,
sol coneixent que de mi us doneu grat.

E fiu de vós que em sabreu bé conèixer
e, conegut, no em serà mal graïda,
tota dolor havent per vós sentida:
lladoncs veureu les flames d'amor créixer.
Si mon voler he dat mal a paréixer,
creeu de cert que vera amor no em lluny:
pus que lo sol és cald al mes de juny
ard mon cor flac sens algun grat meréixer.

Altres sens mi d'açò mereix la colpa:
vullau-li mal com tan humil servent
vos té secret per son defalliment.
Cest és amor, que mi, amant, encolpa.
Ma volentat ab la raó s'envolpa
e fan acord la qualitat seguint,
tals actes fent que el cos és defallint
en poc de temps una gran part de polpa.

Lo poc dormir magresa al cos m'acosta:
dobra'm l'enginy per contemplar amor.
Lo cos molt gras, trobant-se dormidor,
no pot dar pas en aquesta aspra costa.
Plena de seny, donau-me una crosta
del vostre pa, qui em lleve l'amargor:
de tot menjar m'ha pres gran dessabor,
si no d'aquell qui molta amor me costa.

Alt e amor, d'on gran desig s'engendra,
 e esper, vinent per tots aquests graons,
 me són delits, mas dona'm passions
 la por del mal, qui em fa magrir carn tendra;
 e port al cor sens fum contínuu foc
 e la calor no em surt a part de fora.
 Socorreu-me dins los térmens d'una hora
 car mos senyals demostren viure poc.

Metge escient no té lo cas per joc
 com la calor no surt a part extrema.
 L'ignorant veu que lo malalt no crema
 e jutja'l sa, puix que mostra bon toc.
 Lo pacient no porà dir son mal,
 tot afeblit, ab llengua mal diserta:
 gests e color assats fan descuberta
 part de l'afany que tant com lo dir val.

Plena de seny, dir-vos que us am no cal,
 puix crec de cert que us ne teniu per certa,
 si bé mostrau que us està molt cuberta
 cella per què amor és desigual.

Així com cell qui desitja vianda
 per apagar sa perillosa fam
 e veu dos poms de fruit en un bell ram
 e son desig egualment los demanda,
 no el complirà fins part haja elegida
 sí que el desig vers l'un fruit se decant,
 així m'ha pres, dues dones amant,
 mas elegesc per haver d'amor vida.

Sí com la mar se plany greument e crida
com dos forts vents la baten egualment,
u de llevant e altre de ponent,
e dura tant fins l'un vent ha jaquida
sa força gran per lo més poderós,
dos grans desigs han combatut ma pensa,
mas lo voler vers u seguir dispensa.
Jo el vos public: amar dretament vós.

E no cuideu que tan innocent fos
que no veés vostre avantatge gran:
mon cos no cast estava congoixant
de perdre lloc qui l'era delitós.
Una raó fon ab ell de sa part
dient que en ell se pren aquesta amor,
sentint lo mal o lo delit major
sí que, ell content, cascú pot ésser fart.

L'enteniment a parlar no venc tard
e planament desféu esta raó
dient que el cos, ab sa complexió,
ha tal amor com un llop o renard,
qui llur poder d'amar és limitat,
car no és pus que appetit brutal,
e si l'amant veeu dins la fornal,
no serà plant e molt menys defensat.

Ell és qui venç la sensualitat.
Si bé no és en ell prim moviment,
en ell està de tot lo jutjament:
cert guiador és de la voluntat.
¿Qui és aquell qui en contra d'ell reny?
Que voluntat, per qui el fet s'executa,
l'atorg senyor e, si ab ell disputa,
a la perfí se guia per son seny.

Diu més avant al cos, ab gran endeny:
“Vanament vols e vans són tos desigs,
car dins un punt tos delits són fastigs,
romans-ne llas, tots jorns ne prens enseny.
Ab tu mateix delit no pots haver:
tant est grosser que amor no n'és servit.
Volenterós acte de bé és dit
e d'aquest bé tu no saps lo carrer.

Si bé complit lo món pot retener,
per mi és l'hom en tan sobiran bé
e qui sens mi esperança el reté
és foll o pec e terrible grosser.”
Aitant com és l'enteniment pus clar
és gran delit lo que per ell se pren
e son pillard és subtil pensament,
qui de fins pasts no el jaqueix endurar.

Plena de seny, no pot Déu a mi dar,
fora de vós, que descontent no camp.
Tots mos desigs sobre vós los escamp;
tot és dins vós lo que em fa desitjar.

5

Tant he amat que mon grosser enginy,
per gran treball de pensa, és subtil.
Lleixant a part aquell sentiment vil
que en jorn present los enamorats ciny,
só tan sabent que sé ben departir
amor d'aquell desig no virtuós,
car tot desig retent hom congoixós
no és vera amor ne per tal se deu dir.